

JÓZEF BEDNAREK

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

Nowe kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy

ABSTRACT. New media competences of knowledge society. New media competences of knowledge society in the context of new dangers, particularly for the youngest generation (cyberspace, virtual worlds, social-educational pathologies in the Internet and its inspirations, cybercrimes), acquire new and simultaneously new universal sense.

The aim of the conducted analysis is to indicate new spheres of pedagogical reflection and human activity in the context of the creation of new media competences in the knowledge society.

The following two issues are discussed:

- 1) the knowledge society as an inspiration for education and development of new media competences.
- 2) new dimension of media competences within the EU and Poland.

Rozwój techniki, mediów masowych, później mediów cyfrowych, doskonalenie interaktywnych technologii informacyjno-komunikacyjnych inspirował i wymuszał potrzebę kształtowania nowych kompetencji. Najnowsze rozwiązania e-edukacji, w tym także: cyfrowej szkoły, e-biznesu, teleusług, cyfrowej gospodarki, a ostatnio także cyberprzestrzeni i świata wirtualnego wprost implikują potrzebę poszukiwania optymalnych rozwiązań w zakresie już nie tylko ich doskonalenia kompetencji, ale wręcz nawet poszukiwania nowych obszarów i zadań. Niekwestionowana w tym obszarze jest rola środowisk akademickich, zwłaszcza Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zawsze cenne i ważne były i są inicjatywy oraz działania podejmowane przez prof. dr. hab. Wacława Strykowskiego i jego

wychowanków w tym obszarze. Ten wielce zasłużony i ceniony badacz prawie 10 lat temu stwierdził m.in.:

Poprzez kompetencje medialne rozumieć będziemy harmonijną kompozycję wiedzy, rozumienia, wartościowania i sprawnego posługiwania się mediami¹.

Dzisiaj, w obliczu nowych zagrożeń, zwłaszcza dla najmłodszego pokolenia (cyberprzestrzeń, świat wirtualny, patologie społeczno-wychowawcze w przestrzeni Internetu i jego inspiracji, cyberprzestępstwa), definicja ta i jej rola, ze względu na wymieniane wartości, nabiera nowego i jednocześnie uniwersalnego sensu.

Celem prowadzonych analiz jest wskazanie nowych obszarów refleksji pedagogicznych i aktywności człowieka w kontekście kształtowania nowych kompetencji medialnych społeczeństwa wiedzy. Przedmiotem rozważań uczyniono dwa następujące zagadnienia:

1. Społeczeństwo wiedzy inspiracją do kształcenia i doskonalenia nowych kompetencji medialnych.
2. Nowy wymiar kompetencji medialnych w UE i w Polsce.

Społeczeństwo wiedzy inspiracją do kształcenia i doskonalenia nowych kompetencji medialnych

Znamienną cechą społeczeństwa informacyjnego jest łatwy i szybki dostęp do informacji, który powoduje wiele zmian w życiu społecznym, gospodarczym, kulturalnym. Jeszcze kilkadziesiąt lat temu ludzie nie mieli tak szerokiego dostępu do dóbr kultury, a co za tym idzie do szeroko rozumianej wiedzy. Współczesny człowiek otrzymał taką możliwość. Społeczeństwo naszych czasów ma nieograniczony dostęp do informacji. Człowiek współczesny nie musi już zabiegać, aby otrzymać jakiegokolwiek dane. Musi się wykazać jedynie umiejętnością weryfikacji danych, aby wybrać te, które jego zdaniem są najlepsze i które najlepiej opisują otaczającą go rzeczywistość.

W. Skrzydlewski stwierdza:

Media masowe i najnowsze technologie informacyjne mają do spełnienia szczególne zadania w upowszechnianiu edukacji. Aby je zrealizować, uczący się i nauczyciele powinni posługiwać się technologiami informacyjnymi w co najmniej zadowalającym stopniu. Tak więc wśród kompetencji charakterystycznych współczesnego człowieka funkcjonalna znajomość mediów wybija się na plan pierw-

---

¹ W. Strykowski, *Kompetencje medialne: pojecie, obszary, formy kształcenia*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski, *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPI², Poznań 2004, s. 33.

szy, pozwoli mu bowiem nie tylko zdobyć najlepsze wykształcenie, ale lepiej funkcjonować na rynku pracy oraz uczestniczyć w życiu społecznym².

Nie bez powodu rola mediów cyfrowych w społeczeństwie informacyjnym, a następnie wiedzy stały się tematem wielu monografii, podręczników, międzynarodowych i krajowych konferencji. W tym miejscu należałoby wymienić jeszcze raz imponujących dorobek w tym zakresie nie tylko badaczy z UAM w Poznaniu, ale uczniów i przyjaciół wielkich mistrzów – prof. L. Leji, później W. Strykowskiego z tego środowiska naukowego – W. Skrzydlewskiego, S. Dylaka, a z innych uczelni m.in.: B. Siemienieckiego, S. Juszczaka, K. Wenty, W. Gogołka, B. Kędzierskiej, J. Łaszczaka, Z. Melosika, J. Morbitzera, W. Osmańskiej-Furmanek, M. Tanasia, M. Sokołowskiego. Celowym jest także wymienienie innych badaczy, mających liczący się dorobek i tworzących ten nowy, dynamicznie rozwijający się obszar wiedzy. Są nimi m.in.: J. Gajda, M. Furmanek, S.M. Kwiatkowski, T. Goban-Klas, W. Godzic, J. Izdebska, M. Sysło i wielu, wielu innych³.

Obecnie cechą charakterystyczną każdego innowacyjnego społeczeństwa są:

- gospodarka oparta na wiedzy i informacji,
- wysoki poziom skolaryzacji,
- wysoko rozwinięty sektor usług, przede wszystkim sektor usług nowoczesnych, obejmujących głównie: media cyfrowe, telekomunikację, informatykę, badania i rozwój.

Analiza rozwoju społecznego w Polsce pozwala stwierdzić, że obecnie funkcjonujemy w realiach innowacyjnego społeczeństwa wiedzy i informacji, o czym mogą świadczyć m.in.:

- powszechny i Nielimitowany dostęp do wiedzy oraz informacji,
- zastosowanie wyników najnowszych badań w gospodarce,
- masowy charakter generowanych informacji i zapotrzebowanie na informację o takim samym charakterze.

Technologie informacyjne stają się coraz powszechniejszymi narzędziami edukacji, zwłaszcza zdalnej i pracy, są doskonalsze, szybsze, bardziej przyjazne i zycliwe. Istotne jest i to, że pełnią coraz więcej funkcji, realizują szybciej i sprawniej coraz bardziej skomplikowane zadania. Pozwalają na tworzenie różnorodnych informacji, ich selekcję i przechowywanie, transmisję oraz korzystanie z nich w dowolnym miejscu i czasie.

Analizując rolę Internetu w życiu społeczeństwa, należy również rozważyć negatywne skutki wdrożenia technologii informacyjnej. Istnieje ryzyko,

² Tamże, s. 41.

³ Wybrane pozycje z bogatego dorobku niektórych z nich zostały wyszczególnione w bibliografii.

że wiele osób straci dotychczasowe miejsca pracy. Może się bowiem okazać, że pracę wykonywaną przez człowieka doskonale może wykonywać komputer. Era społeczeństwa informacyjnego postawi przed systemami edukacyjnymi nowe zadania, do których będzie należało między innymi przygotowanie ludzi do pełnienia nowych ról zawodowych. Ponadto nowe rozwiązania technologiczne, wymuszając zmiany w organizacji pracy i produkcji, będą stanowić dalsze wyzwania dla struktur edukacyjnych, szczególnie dla kształcenia zawodowego, które swoim zasięgiem obejmie całą rzeszę osób przekwalifikowujących się.

Spółeczeństwo informacyjne, a ostatnio także społeczeństwo wiedzy zdecydowanie wpływają na styl życia oraz model kultury. Zatarciu ulegają tradycyjne podziały na wieś i miasto, tendencją rozwojową staje się tworzenie okręgów metropolitarnych. Przeobrażeniom zostaje poddany także model rodziny. Industrialny wzór rodziny nuklearnej straci swoją dominującą pozycję, wzrastająca liczba kobiet pracujących zawodowo i realizujących się dzięki własnej karierze niewątpliwie wpłynie na obraz rodziny w najbliższych latach.

Narodziny społeczeństwa informacyjnego dokonały wielkich przemian w życiu gospodarczym, ekonomicznym, zawodowym i kulturowym. Skutkami zaistnienia informacji w społeczeństwie są: pełna liberalizacja rynków, na których realizowane są usługi dla społeczeństwa informacyjnego; rozległa infrastruktura telekomunikacyjna; spójne i przejrzyste prawodawstwo dostosowane do potrzeb nowego typu społeczeństwa; wysoki poziom nakładów finansowych na badania i rozwój w tym zakresie; nieskrępowany dostęp do sieci wszystkich operatorów i usługodawców; szeroki, powszechny i tani dostęp do Internetu oraz zawartych w nim treści; szeroki publiczny dostęp do zasobów informacyjnych; wysoki średni współczynnik kompetencji teleinformatycznych; wysoki stopień korzystania z informacji, umiejętności przekazywania, odbierania, a także szybkiej wymiany danych cyfrowych bez względu na odległość; wysoki odsetek osób zatrudnionych w szeroko rozumianych usługach (ze szczególnym uwzględnieniem sektora teleinformatycznego).

Informacja ma ogromne znaczenie w nie tylko w przemianach społecznych, ale i gospodarce. W tej ostatniej przydatność zarówno informacji, jak i wiedzy można rozpatrywać w trzech aspektach:

- 1) informacja jako towar przynoszący ogromne zyski; sukcesy firm utrzymujących portale internetowe dostarczające informacji i pomagające w poruszaniu się po stronach www,
- 2) informacja jako element kreujący branżę informatyczną i telekomunikacyjną (IT), stającą się jedną z najpotężniejszych gałęzi gospodarczych współczesnego świata; wydatki na nią są ważnym elementem światowej ekonomii,

3) informacja jako strategiczny czynnik produkcji; powoduje głębokie przemiany w strukturach gospodarczych.

W tym też kontekście warto podkreślić, że u progu trzeciego tysiąclecia nowego znaczenia nabiera nie tylko globalne myślenie o edukacji, ale także jej interpretacja przyszłościowa. Tradycyjne myślenie o edukacji jest orientowane bardziej na to, co „było”, ewentualnie na to, „co jest”, a koniecznością staje się myślenie o tym, „co będzie”, a zwłaszcza, „co być może”. Należy mieć świadomość tego, że prognozy życia ludzkiego, zarówno poszczególnych ludzi, jak i zbiorowości, są czymś innym niż dotyczące procesów fizycznych, chemicznych itp. ze świata przyrody. Niezwykle ważne jest bowiem kształtowanie umiejętności przewidywania i wiedza o nim. A zatem nie bez znaczenia jest również odpowiedź na pytanie, jak przeciwdziałać niekorzystnym zjawiskom, zagrożeniom, czyli jak przygotować do tego dzieci i młodzież, a także dorosłych w toku kształcenia.

Nowy wymiar kompetencji medialnych w UE i w Polsce

Do desygnatów pojęcia społeczeństwa informacyjnego, wyznaczających nowe zadania kompetencji medialnych, można zaliczyć wiele wymiarów i ich desygnatów. M. Goliński wymienia m.in.:

- 1) edukację, której desygnatami są: wzrost wykształcenia jako czynnika konkurencyjnego na rynku pracy, wzrost formalnego poziomu wykształcenia społeczeństw;
- 2) pracę/zatrudnienie, chodzi o wzrost zatrudnionych przy przetwarzaniu informacji w liczbie zatrudnionych ogółem i wzrost roli zatrudnionych przy przetwarzaniu informacji;
- 3) produkcję, a w niej: rozwój sektora ICT, wzrost znaczenia ICT dla funkcjonowania pozostałych branż, wzrost wydatków inwestycyjnych na ICT, serwicyzacja gospodarki;
- 4) kulturę, cechującą się globalizacją kulturową, renesansem tożsamości lokalnych, nowymi formami ekspresji artystycznej, wykorzystujące techniki informacyjne;
- 5) sieciowość, dla której charakterystyczne są: sieć jako model współczesnego społeczeństwa i powstanie społeczności wirtualnych⁴.

W tych obszarach też należy szukać inspiracji do nadania nowego humanistycznego wymiaru kompetencjom medialnym. S. Dylak umieszczając kompetencje medialne w nurcie edukacji humanistycznej, stwierdza:

---

⁴ M. Goliński, *Spoleczeństwo informacyjne – geneza koncepcji i problematyka pomiaru*, Ofic. Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 31–31.

[...] celem edukacji medialnej jest przede wszystkim kształtowanie umiejętności odczytywania i interpretacji mediów. To także krytyczne rozumienie mediów i ich produkcji, rozumienie roli mediów i wpływu na społeczeństwo, aktywnych i krytycznych uczestników multimedialnego środowiska. Chodzi zatem o kształtowanie zdolności do analizy, oceniania, wartościowania i tworzenia komunikatów medialnych, chodzi przede wszystkim o edukację w wymiarze wartości i działań człowieka⁵.

Jest to zadanie niezwykle ambitne, ważne, powszechne i globalne.

Już w lutym 2002 r. Rada Edukacji, składająca się z ministrów edukacji krajów należących do Unii Europejskiej, przyjęła program, którego opracowanie oparto na wyznaczonych celach i poza kluczowymi zagadnieniami zawierał on również 13 celów szczegółowych. Obejmował różne poziomy systemu edukacji – od szkolnictwa podstawowego aż po kształcenie ustawiczne, wskazując najważniejsze środki i metody stosowane do stymulowania, a także do mierzenia postępu w osiągnięciu wyznaczonych celów, które obejmują trzy główne obszary:

1. Poprawę jakości i efektywności systemów edukacji w UE.
2. Ułatwienie powszechnego dostępu do systemów edukacji.
3. Otwarcie systemów edukacji na środowisko i świat.

Najnowsze technologie mają wpływ na szybkie zmiany rynku pracy. Nowe funkcje i zadania komputerów oraz innych technologii telekomunikacyjnych już obecnie rzutują na zmiany struktury rynku i relacje społeczne. Typowa praca fizyczna zastąpiona zostaje przez technologie informacyjno-komunikacyjne i roboty, w tym także roboty humanoidalne, a praca fizyczna przyjmuje charakter intelektualny.

- Analizując nowe potrzeby rynku pracy, między innymi należy uwzględnić:
- charakterystyki i tendencje rozwojowe nowych zawodów związanych z rozwojem nowych technologii i zagrożeniami świata wirtualnego;
  - nowe możliwości i zagrożenia technologii interaktywnych;
  - bezpieczne działania w ramach: e-handlu, e-zakupów, e-transakcji, e-administracji, e-podpisu, wirtualnego stanowiska pracy, digitalizacji itp. oraz wielu innych aktywności społeczno-zawodowych w sieci mogących wywoływać niebezpieczeństwa;
  - szanse i niebezpieczeństwa cyfryzacji, telepracy i e-usług, w tym także pracy niestandardowej i tymczasowej;
  - digitalizację tradycyjnej wiedzy i informacji, przestrzeni internetowej, aplikacji multimedialnych przydatnych w doskonaleniu kompetencji

---

⁵ S. Dylak, *Kompetencje medialne jako ważny nurt w edukacji humanistycznej*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPI², Poznań 2004, s. 99-100.

społeczno-wychowawczych, komunikacyjno-medialnych i informacyjno-informatycznych.

Rozważając zaś nowe wyzwania związane z kształceniem i doskonaleniem kompetencji medialnych, nie można pominąć:

- obszaru edukacyjnego, który pozwala na kształtowanie i doskonalenie kompetencji już nie tylko medialnych, ale także cyfrowych. W tym obszarze istotne jest znaczenie nowych kompetencji medialnych nauczycieli i absolwentów szkół. W przypadku doskonalenia kwalifikacji nauczycieli akademickich proces ten musi dotyczyć uczelni o charakterze humanistycznym, społecznym, ekonomicznym, medycznym, technicznym, przyrodniczym, związanym z zarządzaniem i organizacją oraz wielu innych specjalistycznych;
- technologicznych kompetencji specjalistycznych personelu szkół i uczelni;
- nowych umiejętności informatyczno-medialnych uczniów;
- innowacyjnych rozwiązań edukacyjno-technologicznych;
- kształtowania świadomości społecznej nowych szans i zagrożeń mediów oraz technologii;
- pełnego wykorzystanie pracowni informatycznych i innych oraz aplikacji multimedialnych;
- organizacji ergonomicznych i multimedialnych stanowisk pracy;
- zdrowotnych aspektów bezpiecznego korzystania z wirtualnej rzeczywistości;
- przedsiębiorczych kompetencji nauczycieli przedmiotów humanistycznych w kontekście nowych możliwości technologii;
- przydatność technologii i aplikacji w pracy zawodowej związanej z: zarządzaniem, także wirtualnym, biznesem, administracją centralną i samorządową, służbą zdrowia i opieką społeczną, kulturą i sztuką, wolnymi zawodami, niestandardowymi formami zatrudnienia.

Do kluczowych kompetencji ludzi, zdefiniowanych przez Radę Europy, zaliczono: kompetencje polityczne i społeczne, a więc kompetencje odnoszące się do życia w społeczeństwie wielokulturowym, biegłość w komunikowaniu się, umiejętność uczenia się przez całe życie oraz kompetencje związane z narodzinami „społeczeństwa informacji”. W tym przypadku chodzi o sprawność w posługiwaniu się techniką informacyjną, rozumienie jej zastosowań, silnych i słabych stron, a także zdolność krytycznego sądu wobec informacji rozpowszechnianej przez mass media i agencje reklamowe. Rewolucja informatyczna i rodzące się społeczeństwo informacyjne stały się – co należy jeszcze raz podkreślić – zjawiskiem globalnym wywierającym wpływ na wszystkie sfery życia społecznego, w tym także naukę, edukację i oświatę. Rewolucja ta stymuluje również skalę i jakość różnorodnych przeobrażeń społeczno-ekonomicznych. One też są przyczyną wielu nowych problemów,

które nie tylko stwarzają nowe możliwości, ale i zagrożenia. Przemiany w systemie i procesie kształcenia – dostrzeżone już w latach 80. XX w. – wiążą się z końcem ery industrialnej, w której dominował przemysł. Nowe technologie w dziedzinie informacji i łączności są motorem rozwoju współczesnych społeczeństw. Gospodarka najbogatszych krajów świata została uznana za gospodarkę *knowledge based* – opartą na wiedzy.

W związku z dynamicznym rozwojem technologicznych możliwości mediów cyfrowych i tworzeniem się zupełnie nowej jakości środowiska cyfrowego, wciąż systematycznie rośnie znaczenie kwalifikacji i kompetencji, w tym ogólnych i specjalistycznych nauczycieli⁶. Z tego powodu Unia Europejska podejmuje działania na rzecz nie tylko kształtowania świadomości medialnej, ale także mające na celu lepsze i szybsze zrozumienie przez obywateli najróżniejszych komunikatów napotykanym w mediach. Aktywny udział w dzisiejszym społeczeństwie informacyjnym wymaga od obywateli zrozumienia, w jaki sposób funkcjonują zarówno tradycyjne, jak i nowe media. Z tego względu Komisja Europejska, odpowiadając na wezwanie Parlamentu Europejskiego, przyjęła wytyczne polityczne nawołujące państwa członkowskie i branżę do promowania w całej Europie umiejętności korzystania z mediów poprzez działania, które ułatwią obywatelom dostęp do wszystkich mediów, takich jak: telewizja, film, radio, muzyka, prasa, Internet oraz technologie łączności cyfrowej, a także ich zrozumienie i krytyczną ocenę⁷. Komisja wyraża zaniepokojenie, że zarówno młodzi, jak i starsi Europejczycy mogą być pozbawieni korzyści oferowanych przez społeczeństwo informacyjne o wysokim poziomie technologicznym, jeśli nie zostaną zwiększone wysiłki na rzecz udostępnienia im narzędzi do korzystania z obrazów, dokumentów dźwiękowych i tekstów oraz ich analizy i oceny, a także służące wyrobieniu umiejętności wykorzystywania nowych i tradycyjnych mediów do porozumiewania się i tworzenia treści medialnych. Komisja stwierdza, że kraje UE i sektor mediów muszą podjąć działania na rzecz lepszego zrozumienia przez obywateli najróżniejszych komunikatów medialnych, na które napotykają (reklamy, filmy, treści internetowe).

Sposób, w jaki korzystamy z mediów, ulega zmianie – w obliczu ogromnych zasobów informacji nie wystarczają już umiejętności czytania, pisanie

---

⁶ W. Strykowski, *Kompetencje medialne...*, dz. cyt.

⁷ Podstawowymi dokumentami określającymi nowe wyzwania i wymogi UE w tym zakresie są: Komunikat Komisji Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów pt. „Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym” z 20.12. 2007; „Zalecenie Komisji Parlamentu Europejskiego w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym w celu stworzenia bardziej konkurencyjnego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych oraz stworzenia integracyjnego społeczeństwa opartego na wiedzy” z 20.08.2009.

lub posługiwania się komputerem. Edukacja w zakresie korzystania z mediów mogłaby wskazać użytkownikom bardziej skuteczne sposoby posługiwania się najnowszymi możliwościami interaktywnych technologii. W niektórych krajach (np. w Szwecji, Irlandii, Wielkiej Brytanii) umiejętność korzystania z mediów jest już elementem programów szkolnych⁸. Osoby korzystające z mediów muszą być świadome zagrożeń wiążących się z rozpowszechnianiem ich danych osobowych. Im lepiej potrafią się one posługiwać współczesnymi technologiami i im lepiej rozumieją zasady funkcjonowania treści oraz dowolnych informacji online, tym skuteczniej mogą chronić swoją prywatność. Ta zaś w społeczeństwie nadzorowanym i kontrolowanym jest coraz bardziej zagrożona. Osoby, które sprawniej posługują się mediami, są też w większym stopniu zainteresowane humanistycznymi aspektami funkcjonowania człowieka, między innymi dziedzictwem kulturowym swojego regionu bądź kraju oraz najnowszymi dziełami europejskiej kultury.

Unia Europejska w pełni doceniając znaczenie mediów i ich nową rolę oraz rosnące miejsce w kształtowaniu umiejętności korzystania z nich, podejmowała, w ostatnich latach, wiele inicjatyw i działań w tym zakresie⁹. Niektóre w istotnym stopniu dotyczą nauczycieli.

Umiejętność korzystania z mediów jest definiowana jako zdolność do rozumienia i krytycznej oceny różnych aspektów mediów oraz ich treści, a także porozumiewania się w różnych kontekstach. Ta definicja została zatwierdzona przez większość respondentów biorących udział w konsultacji publicznej oraz członków grupy ekspertów do spraw umiejętności korzystania z mediów. Środki masowego przekazu są mediami skierowanymi do szerokiego kręgu odbiorców za pośrednictwem różnych kanałów dystrybucji. Wiadomości medialne obejmują kreatywne i informacyjne treści zawarte w tekście, dźwięku i obrazach, przekazywane za pośrednictwem różnych form komunikacji, w tym: telewizji, kina, wideo, stron internetowych, radia, gier wideo i wirtualnych społeczności.

Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów powinno dotyczyć wszystkich mediów funkcjonujących na świecie. Różne poziomy umiejętności obejmują:

---

⁸ Brytyjska strona internetowa kidSMART uczy młodzież bezpiecznego korzystania ze stron społeczności sieciowych. Kwestie oświaty wchodzą wprawdzie w zakres kompetencji państw członkowskich, jednak Komisja proponuje zwiększanie znaczenia umiejętności korzystania z mediów w programach szkolnych.

⁹ „Komunikat Komisji Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym”, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela 20.12.2007.

- łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów, od gazet po społeczności wirtualne;
- aktywne korzystanie z mediów poprzez między innymi interaktywną telewizję, używanie wyszukiwarek internetowych albo udział w społecznościach wirtualnych i lepsze wykorzystywanie potencjału mediów w dziedzinie rozrywki, dostępu do kultury, międzykulturowego dialogu, uczenia się i codziennych zastosowań;
- krytyczne podejście do mediów odnośnie do ich jakości i treści;
- kreatywne używanie mediów, skoro ewolucja technologii medialnej i Internetu, jako kanału dystrybucji, pozwala stale rosnącej liczbie Europejczyków na tworzenie i rozpowszechnianie obrazów, informacji i treści;
- rozumienie ekonomii mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością mediów;
- świadomość zagadnień związanych z prawami autorskimi, które są niezbędne dla „kultury legalności”, w szczególności dla młodszej generacji występującej zarówno jako konsumenci, jak i producenci treści.

Umiejętność korzystania z mediów staje się ważnym elementem agendy europejskiego oraz krajowego sektora mediów i komunikacji. Nowa dyrektywa w sprawie audiowizualnych usług medialnych (AVMS) ustanawia na przykład obowiązek sprawozdawczości dla Komisji w odniesieniu do badania poziomu umiejętności korzystania z mediów we wszystkich państwach członkowskich.

Wyższy poziom umiejętności korzystania z mediów może się przyczynić do osiągnięcia celów Unii Europejskiej ustanowionych podczas spotkania Rady Europejskiej w Lizbonie w 2000 r. Jest to szczególnie istotne dla utworzenia bardziej konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy, obejmującej wszystkie grupy społeczne poprzez wzmocnienie konkurencyjności w sektorze technologii informacyjno-komunikacyjnych i mediów, dla ukończenia procesu tworzenia jednolitej europejskiej przestrzeni informacyjnej i poprawy integracji, lepszych usług publicznych oraz jakości życia.

Podczas gdy media pozostają głównym czynnikiem umożliwiającym obywatelom europejskim lepsze zrozumienie świata oraz uczestniczenie w życiu demokratycznym i kulturalnym, zmienia się sposób konsumpcji mediów. Mobilność, treści tworzone przez użytkowników, Internet i wzrastająca dostępność produktów cyfrowych radykalnie zmieniają ekonomię mediów. W konsekwencji ważne jest lepsze upowszechnianie wiedzy i zrozumienia, w jaki sposób media funkcjonują w środowisku cyfrowym, jakie są nowe podmioty działające w gospodarce medialnej i jakie nowe możliwości oraz wyzwania stwarza konsumpcja cyfrowych mediów. Ma to znaczny wpływ na zaufanie użytkowników do technologii cyfrowych i mediów oraz

korzystanie z nich, co jest priorytetem Komisji Europejskiej potwierdzonym w jej strategicznych ramach politycznych 2010. Równie istotne jest lepsze zrozumienie gospodarczego i kulturalnego wymiaru mediów przez obywateli oraz prowadzenie dyskusji na temat znaczenia silnych i konkurencyjnych mediów dla gospodarki europejskiej na szczeblu globalnym, zapewniających pluralizm i różnorodność kulturową.

Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym odpowiada na wezwanie Parlamentu Europejskiego oraz branży medialnej i technologii informacyjno-komunikacyjnej. Podejście to uzupełnia bieżące unijne inicjatywy dotyczące: pluralizmu mediów, modernizacji ram regulacyjnych audiowizualnych usług medialnych i łączności elektronicznej, strategicznych inicjatyw telewizji mobilnej i kreatywnych treści online oraz planowanej inicjatywy e-integracji.

W priorytetach skupiono się na trzech dziedzinach:

1. Umiejętności korzystania z mediów w zakresie informacji handlowych.
2. Umiejętności korzystania w mediach z dzieł audiowizualnych.
3. Umiejętności korzystania z mediów online.

Komisja Wspólnot Europejskich będzie kontynuowała wspieranie rozwoju i wymiany dobrych praktyk w zakresie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym za pośrednictwem istniejących programów i inicjatyw. Będzie także zachęcała do badań obejmujących kryteria oceny umiejętności korzystania z mediów. Aby to osiągnąć, już w 2008 r. zlecono specjalne badanie mające na celu dokonanie przeglądu kryteriów oceny umiejętności korzystania z mediów. Badanie zostanie wykorzystane w sprawozdaniu przewidzianym w dyrektywie audiowizualnej, które Komisja przedstawi najpóźniej cztery lata po przyjęciu tej dyrektywy.

Komisja wzywa państwa członkowskie do:

- zachęcenia władz odpowiedzialnych za regulacje w dziedzinie łączności audiowizualnej i elektronicznej do większego zaangażowania i współpracy w celu poprawy różnych poziomów umiejętności korzystania z mediów zdefiniowanych powyżej,
- wspierania systematycznych badań i regularnej obserwacji oraz składania sprawozdań w zakresie różnych aspektów i wymiarów umiejętności korzystania z mediów,
- rozwijania i wdrażania kodeksów postępowania oraz, gdzie jest to właściwe, ram współregulacji we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami na szczeblu krajowym, a także wspierania inicjatyw w zakresie samoregulacji.

Ponadto Komisja Wspólnot Europejskich zaleca:

- prowadzenie badań nad określeniem i upowszechnianiem dobrych praktyk w tej dziedzinie na terenie całej Unii Europejskiej oraz możliwości tworzenia i wspierania europejskich sieci wśród zainteresowanych stron,

- podejmowanie świadomych i zróżnicowanych wyborów w roli konsumentów mediów, co przyczyniłoby się do zwiększenia konkurencyjności europejskiego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych,
- kształtowanie dolności do korzystania z mediów, rozumienia i krytycznej oceny różnych aspektów mediów i ich treści oraz porozumiewania się w różnych kontekstach,
- rozpowszechnianie kreatywnych treści cyfrowych i zwiększenie liczby platform dystrybucji online i mobilnych platform dystrybucji,
- zmiany w podejściu do umiejętności korzystania z mediów¹⁰.

Inicjatywy związane z umiejętnością korzystania z mediów cyfrowych powinny zapewnić ściśle zaangażowanie tradycyjnych wydawców, ze względu na cenne doświadczenia branży wydawniczej, w odniesieniu do umiejętności korzystania z mediów poza środowiskiem internetowym oraz ze względu na coraz większy zwrot tej branży w kierunku produkowania i rozpowszechniania treści cyfrowych. Komisja zamierza osiągnąć szersze porozumienie w sprawie istotnych aspektów umiejętności korzystania z mediów (definicji, celów) oraz wspierać badanie i wymianę dobrych praktyk w zakresie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, w tym w zakresie gospodarki sektora mediów w Europie, w szczególności przez organizowanie spotkań Komitetu Kontaktowego ds. Audiowizualnych Usług Medialnych, promowanie i wspieranie przedsięwzięć w ramach licznych inicjatyw medialnych, współpracę z innymi instytucjami europejskimi i organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Rada Europy, UNESCO i Alians Cywilizacji w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz promowanie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Dzięki Internetowi i technologii cyfrowej coraz większa liczba Europejczyków może tworzyć i rozpowszechniać wiedzę, obrazy, informacje i inne treści. Umiejętność korzystania z mediów jest uważana za kluczowy warunek konieczny do aktywnego i pełnego obywatelstwa, a posiadanie tej umiejętności ma na celu zapobieganie ryzyku wykluczenia z życia społecznego i zmniejszanie tego ryzyka. Społeczeństwo mające umiejętność korzystania z mediów stanowiłoby równocześnie bodziec i warunek konieczny zaistnienia pluralizmu oraz niezależności mediów. Wyrażanie różnych opinii oraz pomysłów w różnych językach i reprezentowanie różnych grup w obrębie społeczności, a także w kontaktach między społecznościami ma pozytywny wpływ na takie wartości, jak: różnorodność, tolerancja, przejrzystość, spra-

---

¹⁰ Posiedzenie Komisji Wspólnot Europejskich z 20.08.2009 r. w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym w celu stworzenia bardziej konkurencyjnego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych oraz integracyjnego społeczeństwa opartego na wiedzy.

wiedliwość i dialog. Dlatego należy upowszechniać umiejętność korzystania z mediów we wszystkich grupach społecznych i uważnie obserwować rozwój tych umiejętności. Demokracja zależy od aktywnego udziału obywateli w życiu swojej społeczności, a umiejętność korzystania z mediów zapewniłaby im umiejętności potrzebne do zrozumienia informacji napływających codziennie za pośrednictwem nowych technologii komunikacyjnych.

Nowe kompetencje medialne zostają obecnie poszerzone o nowe wyzwania wynikające z nadmiernego korzystania przez dzieci i młodzież z: cyberprzestrzeni i świata wirtualnego, gadżetów elektronicznych, mobilnych technologii oraz robotów humanoidalnych. Wynikają one także z Rządowego Programu Ochrony Cyberprzestrzeni RP na lata 2011–2016 oraz licznych raportów i strategii rozwojowych, wśród nich także Raportu Boniego – Polska 2030.

W przypadku punktu dotyczącego gospodarki opartej na wiedzy oraz rozwoju kapitału intelektualnego w Raporcie Boniego stwierdza się m.in.:

Jeśli nie uda się tego osiągnąć, dystans między Polską a rozwiniętymi krajami będzie się powiększać. W tym obszarze ważne jest upowszechnienie korzystania z Internetu do poziomu 100%, zwiększenie liczby studentów na kierunkach inżynieryjno-technicznych i matematyczno-informatycznych, zwiększenie liczby patentów uzyskiwanych przez polskich obywateli w Europejskim Urzędzie Patentowym¹¹.

Wnioski

1. Społeczeństwo informacyjne, a następnie wiedzy, poprzez system oświatowy, kształcenie i doskonalenie kompetencji medialnych, staje się, i być musi, inspiracją do zdobywania nowych kompetencji medialnych.

2. UE i każde państwo tworzy nowy wymiar kompetencji medialnych. Nie chodzi jednak o ich regulacje formalnoprawne. Należy jednak kształtować globalną świadomość społeczną, nowe znaczenie i miejsca omawianych kompetencji w każdym funkcjonowaniu człowieka.

3. Obecnie w obliczu nowych zagrożeń, zwłaszcza dla najmłodszego pokolenia: cyberprzestrzenia, światem wirtualnym, patologiami społeczno-wychowawczymi, w przestrzeni Internetu i jego inspiracji, cyberprzestępstwami pojawia się kolejne nowe wyzwanie związane z kształtowaniem nowych kompetencji medialnych odpowiedzialnego i bezpiecznego korzystania z mediów cyfrowych oraz interaktywnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

---

¹¹ Zob.: <http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/pl_2030_wyzwania_rozwoju_we.pdf>, s. 381, [dostęp: 1.08.2012].

Literatura

- BONI M. (red.): *Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe*, <http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/pl_2030_wyzwania_rozwojowe.pdf>, [dostęp: 1.08.2012]
- DYLAK S. (2004): *Kompetencje medialne jako ważny nurt w edukacji humanistycznej*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPI², Poznań.
- GAJDA J. (2003, 2005): *Media w edukacji*, Ofic. Wydawnicza „Impuls”, Kraków–Warszawa.
- GAJDA J. (2006): *Pedagogika kultury w zarysie*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Ofic. Wydawnicza „Impuls”, Warszawa–Kraków.
- GAJDA J. (2008): *Antropologia kulturowa, cz. 2, Kultura obyczajowa początku XXI wieku*, Ofic. Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- GOGOŁEK W. (2006): *Technologie informacyjne mediów*, ASPRA-JR, Warszawa.
- GOLIŃSKI M. (2011): *Spółczesność informacyjna – geneza koncepcji i problematyka pomiaru*, Ofic. Wydawnicza SGH, Warszawa.
- JUSZCZYK S. (red.), (2003): *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- JUSZCZYK S. (2003): *Edukacja na odległość: kodyfikacja pojęć, reguł i procesów*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- LEWOWICKI T., SIEMIENIECKI B. (red.), (2011): *Pedagogika medialna, t. 1 i 2*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- LEWOWICKI T., SIEMIENIECKI B. (red.), (2011): *Technologie edukacyjne – tradycja, współczesność, przewidywana przyszłość*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- LEWOWICKI T., SIEMIENIECKI B. (red.), (2011): *Technologie edukacyjne w wymiarze praktycznym*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- LEWOWICKI T., SIEMIENIECKI B. (red.), (2012): *Cyberprzestrzeń i edukacja*, Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- ŁASZCZYK J. (red.), (1998): *Komputer w kształceniu specjalnym: wybrane zagadnienia*, WSiP, Warszawa.
- ŁASZCZYK J., JĄBŁONOWSKA M. (red.), (2008): *Uczeń zdolny wyzwaniem dla współczesnej edukacji*, APS, Warszawa.
- MORBITZER J. (2007): *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Wyd. Nauk. Akad. Pedagogicznej, Kraków.
- MORBITZER J. (2011): *Szkoła w epoce płynnej nowoczesności, „Edukacja i Dialog” – Oswajanie cyberprzestrzeni*, nr 5–6 (227/228).
- SIEMIENIECKI B. (red.), (2006): *Pedagogika medialna, t. 1 i 2*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- SIEMIENIECKI B. (2012): *Rzeczywistość wirtualna i cyberprzestrzeń*, [w:] T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Cyberprzestrzeń i edukacja*, Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- SKRZYDLEWSKI W. (2004): *Kompetencje medialne, rynek pracy i funkcjonowanie społeczne*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski, *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPI², Poznań.
- STRYKOWSKI W. (2002): *Media i edukacja medialna w tworzeniu współczesnego społeczeństwa*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Media i edukacja w dobie integracji*, eMPI², Poznań.
- STRYKOWSKI W. (2004): *Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, eMPI², Poznań.
- STRYKOWSKI W. (red.), (2006): *Media a edukacja. Międzynarodowe konferencje*, eMPI², Poznań.

-
- STRYKOWSKI W., SKRZYDLEWSKI W. (red.), (1993): *Dokąd zmierza technologia kształcenia*, UAM, Poznań.
- TANAŚ M. (1997): *Edukacyjne zastosowania komputerów*, Wyd. Akad. ŻAK, Warszawa.
- TANAŚ M. (red.), (2005): *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, Wyd. WSP ZNP – Impuls, Warszawa-Kraków.
- TANAŚ M. (red.), (2005): *Technologia informacyjna w procesie dydaktycznym*, MIKOM, Warszawa.
- WENTA K., PERZYCKA E. (red.), (2009): *Edukacja informatyczna: neomedia w społeczeństwie wiedzy*, ZAPOL, Szczecin.

